

Effektrapport 2016: Reportrar utan gränser

Ideell förening

Organisationsnummer: 802400-5418

1. Vad vill Reportrar utan gränser uppnå?

Reportrar utan gränser arbetar för press- och yttrandefrihet och journalisters rätt till oberoende rapportering. Dessa fri- och rättigheter är en av hörnpelarna i varje demokratiskt samhälle och den öppna dialog de skapar är en viktig faktor i allt fredsfrämjande arbete. Utan fri information ökar riskerna för krig och konflikter. Ett fritt utbyte av idéer är fundamentalt för att motverka spänningar och är också en absolut förutsättning för att kunna diskutera andra rättigheter, såsom kvinnors rättigheter. Genom en fungerande debatt i samhällen så kan demokratin få en chans att nå koncensus utan att det leder till öppna eller väpnade konflikter.

Under flera decennier har Reportrar utan gränser uppmärksammat hoten mot press- och yttrandefriheten runt om i världen. Situationen för journalister i världen är dock fortsatt dålig – och utvecklingen går tyvärr inte åt rätt håll. Under 2015 mördades 110 journalister. Hundratals fängslades och tusentals tvingades i ofrivillig exil.

Aldrig har journalister, genom sin rapportering, förargat frihetens fiender så mycket som just nu. Fallen av censur och fysiska angrepp mot journalister har under 2015, liksom hittills i år varit exceptionellt många. Ekvationen är lika enkel som förödande: avsaknad av, eller undertryckande av de medborgerliga rättigheterna, leder med nödvändighet till undertryckandet av pressfriheten. Diktaturer skräms av information, och förbjuder den, särskilt när den riskerar att underminera deras makt. De bakslag som kommit efter den första arabiska våren av snabba förändringar har ytterligare förstärkt intrycket att kampen för demokrati hög grad är en kamp för fria och oberoende massmedier.

Turkiet, ett land på randen av Europa, är numera världens största fängelse för journalister. I Polen och Ungern, två EU-länder, finns nu långtgående lagstiftning som kontrollerar de fria och oberoende massmedierna. Under 2015 mördades 11 journalister i Paris i ett av de blodigaste attentaten mot journalistik någonsin.

Även Sverige har drabbats. De senaste åren har vi fått högst påtagliga påminnelser om detta vid allt mer frekventa tillfällen: Sveriges Radios korrespondent Nils Horner har mördats i Afghanistan; Johan Persson och Martin Schibbye fängslades i mer än ett år i Etiopien; Niklas Hammarström och Magnus Falkehed kidnappades i Syrien. Korrespondenter vittnar om oerhört mycket farligare arbetsvillkor där det blir allt svårare att undvika faror. Och fortfarande efter 15 år sitter Dawit Isaak fängslad i Eritrea.

Hoten mot pressfriheten och det fria ordet stannar dock inte vid krigs- och konfliktzoner. Organisationen ser hur informationsflödet på internet stryps allt mer, både av västerländska demokratier och repressiva regimer. Genom kampanjer och informations-spridning försöker Reportrar utan gränser väcka opinion mot denna utveckling. Vad gäller internet så ligger den stora utmaningen att såväl följa den tekniska och som den legislativa utvecklingen på området.

2. I vilket organisatoriskt sammanhang verkar Reportrar utan gränser?

Den svenska sektionen av Reportrar utan gränser startades 1994 efter uppdrag från den franska moderorganisationen som bildats nio år tidigare. Den svenska sektionen är en egen demokratisk enhet med sina egna stadgar, egen styrelse och medlemmar. Alla sektioner är representerade i den internationella styrelsen för Reporters Sans Frontières International, med säte i Paris. Den svenska ordföranden, Jonathan Lundqvist, är också vice-ordförande för Reporters Sans Frontières International och ingår i moderorganisationens verkställande utskott.

Organisationen har kontor i 11 länder och har dessutom närvaro, genom "korrespondenter" som lämnar information till oss, i mer än 150 av världens länder.

Den svenska styrelsen består av 14 personer som alla arbetar, med undantag för ordföranden, helt på ideell basis. Styrelsen, och dess arbetsgrupper, är en enorm resurs för föreningen och en förutsättning för att verksamheten ska kunna fungera.

Föreningen har vid skrivande stund omkring 300 medlemmar i Sverige. Dessa engageras genom regelbundna medlemsmöten samt genom deltagande i den öppna verksamheten och uppmuntras till att fördjupa sin involvering i föreningens aktiviteter.

Externa samarbeten

Reportrar utan gränser samarbetar med en mängd olika aktörer i lite olika sammanhang och konstellationer.

I seminarieverksamheten har vi goda relationer med Publicistklubben, Amnesty och Palmecenter med flera.

I kampanjen för att få den svensk-eritreanska journalisten Dawit Isaak frisläppt så samarbetar vi med Free Dawit-gruppen, bestående av bland annat Svenska Journalistförbundet, Tidningsutgivarna, Publicistklubben, Sveriges Tidskrifter, Svenska PEN, Sveriges författarförbund.

De säkerhetskurser som arrangeras av Reportrar utan gränser görs så i samarbete med Röda Korset och Medieinstitutet FOJO.

Samarbeten skapas också snabbt efter behov, som i dagarna efter attacken mot Charlie Hebdo i Paris, då vi snabbt organiserade oss tillsammans med Svenska Tecknare för att skapa solidaritetsaktioner.

Hösten 2016 arrangerade vi säkerhetsutbildningar för journaliststudenter i samarbete med IMS/Stockholms Universitet, JMG/Göteborgs Universitet och Mittuniversitetet. En avancerad första hjälpen-utbildning för frilansjournalister arrangerades också tillsammans med Blankspot Project.

Branschorganisationen Tidningsutgivarna sponsrar Reportrar utan gränser med kansli lokaler vilket har lett till andra samarbeten – också med andra som sitter i samma lokaler: Pressens opinionsnämnd och Allmänhetens pressombudsman.

3. Vilka strategier har Reportrar utan gränser för att uppnå våra mål?

Reportrar utan gränser har en mängd olika arbetssätt beroende på vilket mål organisationen vill uppnå. Inte ovanligt är att en aktivitet innehåller en kombination av metoder.

Opinionsbildning

En av de viktigaste strategierna för Reportrar utan gränser är att delta i samhällsdebatten. Genom detta så når vi både brett och djupt och påminner om varför press- och yttrandefrihet är viktiga värden och principer. Det gör det också möjligt för oss att informera om situationen i andra länder. Vi använder vår expertkunskap möjlighet att få information om situationen i andra länder för att kunna berika samhällsdebatterna. Ibland sker det direkt, såsom i debattartikelform, och ibland med journalister som primär målgrupp för att nå allmänheten i ett andra led.

Påverkansarbete

Reportrar utan gränser arbetar även direkt tillsammans med beslutsfattare, på olika nivåer, för att kunna påverka till exempel politisk utveckling. I en svensk kontext handlar det om Regeringen, Riksdagen och de olika departementen. Internationellt är arenorna Europeiska unionen, Förenta nationerna och andra mellanstatliga sammanslutningar, såsom Afrikanska unionen.

Stödinsatser

En annan del av Reportrar utan gränserns strategi är att direkt nå personer och direkt kunna assistera eller stötta dem som är i särskilt behov.

Eftersom erfarenheter visar att frilansande journalister generellt inte samma ekonomiska möjligheter som sina kollegor som är anställda vid de stora mediehusen att ordna med nödvändiga säkerhetsutbildningar, utrustning och liknande så stöttar Reportrar utan gränser med sådant när det finns möjlighet.

Föreningen arbetar också med asylsökande kollegor och utfärdar, efter noggrann granskning, stödbrev för att underlätta asylprocess. Vi arbetar också för att assistera på andra sätt, såsom genom nätverk med relevanta aktörer i Sverige så att den asylsökande journalistens kompetens kommer till sin rätt.

Internationella projekt

Reportrar utan gränser Sverige arbetar också för att kapacitetsutveckla internationella partners eller målgrupper inom ramen för externt finansierade utvecklingsprojekt. De senaste åren har föreningen intervenerat på lite olika sätt exempelvis i Egypten, Colombia, Kenya, Jordanien och Turkiet.

4. Vilken kapacitet och vilket kunnande har Reportrar utan gränser för att uppnå vårt mål?

Reportrar utan gränser har bedrivit verksamhet i Sverige i mer än 20 år. Under den tiden så har organisationen tillskansat sig betydande ämnes- och områdeskunskap, och därigenom förtjänat den respekt som vi åtnjuter bland både allmänhet, civilsamhälle och branschkollegor.

I ryggen finns också den betydligt större franska moderorganisationen, liksom de andra sektionerna över hela världen. Genom det internationella utbytet finns stora resurser och en enorm erfarenhet att ösa ur, i de fall den svenska sektionen behöver förstärkning eller stöd.

Svenska Reportrar utan gränser har arbetat med en mängd insatser: mordet på Martin Adler och senare Nils Horner; kidnappningen av Magnus Falkehed och Niklas Hammarström i Syrien; fängslandet av Martin Schibbye och Johan Persson i Etiopen; Dawit Isaaks (så här långt) 15-åriga fängslande i Eritrea; otaliga asylansökningar och annan flyktassistans; påverkansarbete mot Regeringen och andra institutioner; kunskapsförmedlande insatser kring press- och yttrandefrihetssituationen i världen; organisationen fungerar som remissinstans för lagförslag; har bedrivit otaliga mediekampanjer; organiserat säkerhetskurser för frilansare; utbildat redaktioner i säkerhetstänkande, bedrivit internationella utvecklingsprojekt, och – inte minst; finns ständigt närvarande i den offentliga debatten.

Reportrar utan gränser genomslag är betydligt större än vad som skulle kunna förväntas av de relativt små resurser som finns till förfogande, jämfört med andra organisationer.

Ordföranden, som fram till nyligen arbetade på ideell basis men som sedan 1 november 2016 är heltidsarvoderad, är den främste talespersonen för organisationen och den som koordinerar verksamheten både nationellt och internationellt. Nuvarande ordförande är inne på sitt fjärde år, vilket innebär en mycket stor erfarenhet av organisationens arbete.

Reportrar utan gränser styrelse är mycket aktiv och operativ. De flesta ledamöter har sina egna specialområden som de fokuserar på och arbetar för. Ordningen skapar relativt självgående fokusområden och innebär tydlig kompetensutveckling och stort ackumulerat kunnande.

Den kapacitet som saknas i den svenska sektionen kan stöttas av våra internationella kollegor. De ämnesrapporter som tas fram av moderorganisationen är ovärderliga för opinionsbildning; Reportrar utan gränser årliga Pressfrihetsindex har fått en status som standardverk för i journalistiskt arbete, akademiska arbeten eller komparativa analyser och är en perfekt startpunkt för många av våra insatser.

5. Hur vet Reportrar utan gränser om organisationen gör framsteg?

Reportrar utan gränser verksamhet mäts på lite olika sätt, beroende på insats. Insatserna är dock ofta komplexa och det kan vara svårt att hävda hundra procentig kausalitet mellan insats och utfall. I säkerhetsarbete är detta extra tydligt eftersom en utebliven incident är det ultimata beviset på en lyckosam aktivitet – men också oerhört svår att mäta.

I opinionsbildningsarbete, där medverkan i medier är viktigt för att få bred spridning, är medverkandefrekvens ett viktigt nyckeltal som kan ge en fingervisning för hur framgångsrik organisationen är på att få ut vårt budskap. Reportrar utan gränser arbetar också metodiskt med sociala medier för att på sådant sätt förlänga både räckvidd och livslängd på material.

I påverkansarbete försöker vi avgöra om vi har haft något inflytande, och i så fall hur det har sett ut, vid ny lagstiftning, uttalanden, policypositioner etcetera. Ibland, till exempel när vi får gehör för ett krav som sedan blir officiell svensk politik, är det enkelt. Oftast är det svårare att avgöra och då försöker Reportrar utan gränser att göra en uppskattning av formellt och informellt inflytande.

I stödverksamheten vet vi exakt hur många skyddsvästar vi har lånat ut, hur många akutmedicinuppsättningar vi har gett bort under åren och arbetar för att vi ska nå ännu fler. Våra säkerhetskurser är välbesökta och ett nödvändigt inslag för många frilansande journalister.

De internationella projekten utvärderas ofta var för sig i samband med projektredovisning för att se om de uppsatta målen har nåtts. Utöver detta så försöker Reportrar utan gränser arbeta upp ett institutionellt minne för att kunna föra över erfarenheter från ett projekt till ett annat.

6. Vad har Reportrar utan gränser åstadkommit så här långt?

Reportrar utan gränser betraktas numera, både internationellt och i Sverige, som en av de allra högst ansedda källorna vad gäller frågor som rör press- och yttrandefrihet. Den märks tydligt i den utåtriktade delen av vår verksamhet. Allt fler redaktioner, journalister, studenter och civilsamhällesorganisationer vänder sig till oss med frågor som rör situationen för pressfriheten i olika länder. Reportrar utan gränser når i dagsläget, genom vårt informationsarbete med seminarium, pressmeddelanden, medieframträdanden och hemsida, långt utanför organisationens egna medlemmar.

Vi åtnjuter, både nationellt och internationellt, stor respekt hos stater, institutioner och allmänhet. Arbetet är omfattande och mångsidigt för att komma åt alla aspekter av press- och yttrandefrihet.

Reportrar utan gränser har fått det fantastiska förtroendet att ligga högt upp i redaktionernas telefonbok. När press- eller yttrandefrihet ska diskuteras går ofta ordet till oss. Likaså är genomslaget för vår statistik, våra rapporter och aktioner är mycket högt – i synnerhet när man tänker på de små medel vi har till vårt förfogande. Genomslaget visar sig tydligt när press- och yttrandefrihetsfrågor är aktuella, inte bara vid fängslanden, kidnappningar eller mord av journalister, utan också vid principiella diskussioner och utmaningar, såsom vid föreslagna lagändringar eller i övriga samhällsdebatten.

Reportrar utan gränser arbetar också för att föra in press- och yttrandefrihet i offentliga diskussionen. Mycket påverkansarbete sker proaktivt men ibland är också de reaktiva aktionerna viktiga. Efter den fruktansvärda terrorattacken i Paris i början av januari förra året så arrangerade Reportrar utan gränser en stor manifestation på Sergels Torg för press- och yttrandefrihet, till minne av de människor som dödades i attacken mot Charlie Hebdo. Ungefär 3 000 personer trotsade snöstormen och besökte manifestationen.

Reportrar utan gränser var drivande och tonsättande i att få upp yttrandefrihetsdiskussionen på den svenska dagordningen – då och många gånger tidigare.